סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה [א]בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה [ד]שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני'** לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ה]המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה

אמר

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: **אמר להו רב חסדא בין לאחר בין לעצמו.** ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו: **ההוא דקנו מיניה.** כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו: **כדמקנו אינשי.** שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר. והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתין דקיימא לן (ג) כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בלוואה דכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר: **ההיא מתנתא.** מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד: **דהוה כתוב בחיי ובמותי.** מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות. וליכא לאוקמה במתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: **רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע.** למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיור דלא קני אלא עד לאחר מיתה: **סימנא לחיים.** כלומר במות דוקא הוא ומחיים לאו דוקא אלא לסימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות: **הרי היא כמתנת בריא.** כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' במתנה בלא שיור דהכא לא לימא שמואל לא ידענא מאי אידון בה דנימא אין שטר לאחר מיתה דהא כתב בה מחיים: **מחיים קנה.** דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות: **דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב.** גבי בחיים ובמות וה"ה היכא דכתב מחיים: **קא משמע לן.** דלא שאני לרב בין בחיים למחיים סימנא לחיים: **ההוא דאתא לקמיה דר"נ.** דהוה כתוב בשטר דידיה בחיים ובמות: **לשום טמיא.** מקום: **אתריה דשמואל.** ואע"ג דהלכתא כרב לאו (א) אורחא למידן כרב באתריה דשמואל זיל עביד ליה התם כרב: **כשמעתיה.** דהוה כתיב ביה מחיים וקנה בעל השטר והאשה הפסידה: **וקטרדא ליה.** לומר לא יפה דנתני: **א"ל לספריה זיל כתוב לה.** שהדין עמה וכתוב בסוף השטר משנה השנויה בב"מ (דף עה:) שוכר עליהן או מטען והיה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלוקתה והיא הבינה בדברים וקללתו: **ליטבע ארביה.** תיטבע ספינתו (ב): **אטעויי קמטעית לי.** בתמיה: **אמשינהו למניה.** שראום במים להתקיים קללתה בכך: **לא איפרק מטונפא.** דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך [מגילה טו.]. ומהא שמעינן דבין בחיים בין מחיים סימנא לחיים: **מתני' לא כתוב בה שכיב מרע.** כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא [קנד.]. ובמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה [לעיל קמו:] דאינה מתנה שאם עמד חוזר: **הוא אומר שכיב מרע הייתי.** וחוזרני בי: **בריא היית.** ולא תחזור: **צריך.** הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יביא ראיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר. ובגמרא [קנד.] מפרש ראיה במאי וטעמא מאי: **וחכמים אומרים כו'.** בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא [שם]: **המוציא מחבירו עליו הראיה.** דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים: **גמ' מגו מרעיה איפטר כו'.** כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בצוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר שלא עמד בינתים ולא חזר בו:

אמר

ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא איירי כעין רישא אין נראה כלל דא"כ (ג) דקתני רישא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דע"י קנין ובסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפירשית וגם מה שפירש [ג]ר"ת דמשנתנו איירי אליבא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין היינו אפילו בקנין לחוד וגם פירש דהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני וקשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ומשני מתניתין בדקנו מיניה א"כ מאי איריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל שיחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקצת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' התקבל (דף סו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רביה דהכא °דהא בשבת פ' מפנין (ד' קכח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקצה ועוד דאמרי בי רב הכא ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סובר כן דהיינו רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע כו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי לישנא:

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו:

השתא

מסורת הש"ס

א) ב"מ עה:, ב) [בכורות מט:], ג) ועי' רש"א ר"מ ע"ש.

◆

גליון הש"ס

בתוס' סוף ד"ה שלחו כו' דהא בשבת פ' מפנין פרכינן. וכן בנדה דף מ' ע"א ב"ק דף קטו ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אתריה וכו' לאו אורחא ארעא למידן: (ב) ד"ה ליטבע וכו' ספינתו בנהר סא"ד: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שלחו וכו' דא"כ קשה מדקתני רישא שייר קרקע כל"ל והד"א עם ד"ה כתב וד"ה מתנת:

◆

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פירשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. גברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין והשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא ליה האי מתנתא כלומר בין יחיה בין ימות לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד הדר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיחול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים (א) סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה. (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להגמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כותיה דרב דמשמע איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא

(א) מלשון רבינו כאן משמע שהיה גורס בגמרא רבא להיפך דאי כתיב בה בחיים ובמות ופליגתא דרב ושמואל היא אם כתוב בה מחיים והדבר צ"ע.

עין משפט
נר מצוה

קיח א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יג:

קיט ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף א:

קכ ד מיי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנא ס"ב:

◆

רבינו גרשום (המשך)

בחיים ובמות מודי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתיב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא להתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבד ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: זיל כתוב לה. בקלף אחד: שוכר עליהן או מטען. כלומר כתוב לה דברים בעלמא הואיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה דזכותה אתה כותב לה כדי שתדחה מעלינו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לה בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו וממונו: אמשינהו. שדא מלבושיו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא הועיל: [מתני'] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי לחזור: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. ואין נתנהו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאותו חולי נפטר. ושלי היא דבמתנת שכיב מרע נתנה: